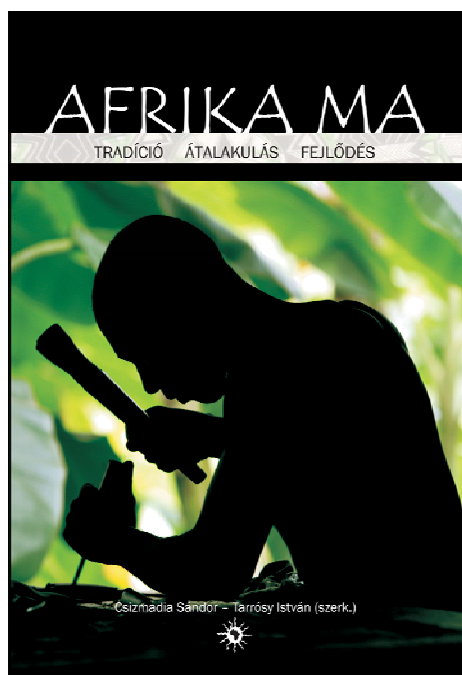

Vörös Zoltán:

Tarrósy István – Csizmadia Sándor (szerk.): Afrika ma

IDResearch Kft./Publikon Kiadó
Pécs. 2010.
422 oldal

Egy kötetről könnyű beszélni, ha mindvégig szem- és fültanúi vagyunk elkészülésének, de nehéz kritikusan megszólalni, ha recenziót kell róla írunk. Márpedig egy könyvkritika írásának, ha úgy tetszik árnyoldala is van, a szükségszerű bíráló. Azzal a céllal vettem kézbe a könyvet, hogy segítsen kötet és olvasó, célközönség egymásra találását és bemutassam a magyarországi Afrika-kutatás jelenlegi helyzetét.

Tarrósy István 2007 óta álmodott egy összefoglaló kötetéről. Az Afrika Tanulmányok folyóirat oldalvizein és a 2007-es pécsi *Afrika konferencia* jóvoltából egyre csak gyűltek az anyagok, jöttek az ötletek, melyek egy önálló könyvért kiáltottak. Szerkesztőtársával, Csizmadia Sándorral végül nekiláttak a megvalósításnak, és formálódott a kiadvány, mely nem kisebb vállalkozást, mint napjaink Afrikájának bemutatását tűzte ki célul.

Nem tehetem meg, hogy a recenziót ne a szerkesztők preambulumaival kezdjem, mert fontos dolgokat szögeznek le bevezetőjükben. A szerkesztők sem az afro-pesszimista, sem az afro-optimista álláspontot nem tekintik, és a kötet szerkesztése, az anyagok olvasása és lektorálása során nem tekintették sajátjuknak. A tucatjával megjelenő, akár egyik, akár másik oldal mellett érdekből vagy pusztán tudatlanságból voksukat letevő „írók” tucat-„művei” mellett

pedig ez igazán nagy szó. Egy olyan vállalkozás ez, állítják, mely ismeretterjesztő jelleggel akarja bemutatni Afrikát a remélhetőleg gyarapodó számú, kontinens iránt érdeklődő olvasónak. A szerkesztők egyik tételmondata, hogy Afrika felértékelődőben van. Talán vitára okot adó állítás ez, de talán ez is a céljuk vele. Alakuljon ki diskurzus hazánkban is a kontinensről (ne csak szakmai berkekben, hanem akár politikai-döntéshozói szinteken, mint ahogy az a környező országokban mind történik), az ott zajló folyamatokról, ne menjünk el szóltanul a kontinens mellett. Mert akár optimisták, akár pesszimisták vagyunk, akár hiszünk a felértékelődésben, akár nem – Afrika szerepe globalizált világunkban igenis jelentős. A tanulmányok pedig alátámasztják ezt a tényezőt.

A kötet napjaink Afrikájának bemutatását nem egy részterületre fókuszálva kívánja megtenni, hanem nézőpontok sokaságát felhasználva politikai, társadalmi, kulturális és gazdasági szempontból akar ízelítőt adni a kontinensből – és talán helytelen az ízelítő szót használnom –, abból a szempontból, hogy a kötet igen is mély és alapos, szakmailag is releváns kutatásokat tartalmaz. Az igen vaskos könyv elolvasása után pedig elismerően bólinthatnak az Afrikát valamelyest ismerők, és biztosan elégedettek lesznek az Afrikával ismerkedők: a kötet ugyanis nem köntörfalaz, nem egy idealizált kontinenst kíván bemutatni, hanem egy bő merítést ad abból, ami ezen a sokszínű földrészen történik. Ez napjaink Afrikája. Nem akar se többet, se kevesebbet mondani, mint amit el lehet, és amit nyíltan el kell. Polgárháborúk és államkudarok, mintaállamok, vízproblémák, a kontinens egyik legmegdöbbentőbb intézménye, a gyerekkatonaság, a segélyezési politikák és kultúra minden mennyiségben. Aki az idealizált Afrikát kívánja megtalálni, rossz helyen jár, aki Afrikára, a sokszínű kontinensre kíváncsi, az viszont lépjen beljebb, merüljön el a földrész sikereiben és kudarcaiban gazdag történelmében, valamint a földrész utánozhatatlanul vegyes kultúrájában.

A kötet 22 tanulmányát jegyző 22 kutató legtöbbje elismert és ismert szaktekintélye témájának, többen testközelből is látták, érezték, átértékelték azt, amit kutatnak, és amit megismertettek. A tartalomjegyzék böngészésekor már biztosak lehetünk benne, a ma Afrikával foglalkozó kutatók nagy része jelen van írásával. Talán a tanulmányok címének elolvasását követően éri az olvasót az első kétely: vajon mennyire sikerült a kitűzött célokot elérni, napjaink Afrikáját bemutatni ennyire szerteágazó tematikával, ennyire széles spektrummal, ennyiféle tanulmánnyal. Vélhetően a szerkesztőkben is felötlött a szétaprózódás veszélye, ezért igyekeztek négy, jól-kevésbé jól lehatárolható fejezetet kialakítani.

Az első fejezet hat tanulmánya az állam és államiság afrikai megjelenésének kérdéskörét járja körül. Tarrósy István a politikai elméletekről és módszertanokról írt, Benkes

Mihály az afrikai államiság természetét és a nemzetközi rendszert járta körül, Csizmadia Sándor *Az afrikai államhatároktól a határtalan Afrikáig* címmel írt tanulmányt, míg Búr Gábor a sajnos oly általános afrikai államkudarokról publikált. Az első négy tanulmány talán a kötet legnagyobb vívmánya, az Afrika-kutatás krémje sorakozik itt fel, és tanulmányaikban legfőképp eligazodni segítenek az afrikai politika világában. Tehát nem csupán leíró, bemutató jellegű, hanem irányadó munkák ezek, melyek segíthetnek értelmezni az afrikai folyamatokat, felfedik a valóság gyökereit. Szabó Loránd izgalmas írása a feldarabolódással fenyegetett Kongói Demokratikus Köztársaságba kalauzol bennünket, hogy végül Patty Petra sorain keresztül megismerjük a tunéziai fejlődési modell sajátosságait, mely valóban modernizációt jelentett a több mint fél évszázada független állam számára.

A második fejezet az *Afrikai identitások, afrikai konfliktusok* címet kapta. A kontinensen zajló fő konfliktusok ebben a fejezetben olvashatók, melynek különlegessége, hogy négy, nem magyar származású kutató tanulmánya is helyet kapott benne. Tadesse Eyassu roppant aktuális témát, Afrika Szarvának, a modernkori kalózkodás gócpontjaként számon tartott térségnek politikai-hatalmi és nemzeti identitási problematikáját mutatja be. Stephen Langole a Nílus-problematikáról ír, tanulmánya a konfliktus lehetséges megoldási lehetőségeit mutatja be, egy olyan térségben, mely egyre inkább ki van téve a vízhiánynak, miközben az itt elterülő államok népessége folyamatosan növekszik. Lehet, hogy eddig keveset hallottunk a gyerekkatonaságról, mely Afrika-szerte elterjedt probléma, számunkra – szerencsére – idegen intézmény, Besenyő János írása azonban bemutatja a sanyarú sorsokat. Szliman Ahmed egy megoldatlan geopolitikai konfliktust tár elénk, írásában vázolja Nyugat-Sahara helyzetét, hisz a terület egy erőteljes nemzetközi fellépés hiányában végképp beolvadhat az elnyomó Marokkói Királyságba. Aboubacar Abdullah Senghore gambiai kutató a gambiai demokratikus kormányzásról és a sajtószabadságról ír tanulmányában emberjogi nézőpontból. A fejezetet Suha György, a nemzetközi segélyezési rendszert ostromozó sorai zárják.

A kötet második fele a *Tradíció és átalakulás* valamint a *Nyelv, nyelvpolitikák és irodalmi reprezentációk* címet kapta, és olyan tanulmányokat vonultat fel, melyek az afrikai kultúra sokszínűségét hivatottak bemutatni. Ezen tanulmányok jelentősége, hogy olyan kulturális értékeket, tradíciókat mutatnak be, melyekről máshonnan nehezen hallanánk, a kötet közel hozza hozzánk ezen értékeket – melyek talán nem is állnak tőlünk olyan messze.

A harmadik fejezetet Fekete Mária *Gondolatok a Bölcső körül* című gondolatmenete nyitja, emlékeztetve mindenkit arra, hogy mindannyian egy közös őstől származunk – Afrikából. Biernaczky Szilárd egy nyugat-afrikai hőseposzt tár elénk *Szungyata, avagy a Mali*

Birodalom alapításának története címmel, Vityi Dorottya az Edo világrégről ír, Tesfay Sába pedig *Hagyomány és modernizáció az eritreai földhasználatban* címmel közöl tanulmányt. Jasper Kata *Núbiai "valóság" a színpadon* című tanulmánya igazi kuriózum, a turizmusnak egy kis falu lakói életére gyakorolt hatásait mutatja be. Szénászkya Mária a lerombolt alexandriai könyvtár helyére felépített új könyvtárról ír, Varga Róbert az 1990-es évek nyelvi egységesítő törekvéseit mutatja be Algériában, míg Gúti Erika a Dél-afrikai Köztársaság nyelvpolitikájának tanulságait elemzi. Kármán Marianna az afrikai irodalomtörténet-írói szemlélet megújításának szükségszerűségéről ír, végül Illés Zoltán tanulmányát olvashatjuk Tunézia nemzeti költőjéről, aš-Šabbīról.

Érezhető, hogy hosszú hónapok munkájának eredménye ez a kötet, a szerkesztői feladatok közé ugyanis nem csupán az tartozhatott, hogy átnézzék és szerkesszék a beküldött tanulmányokat, hanem, hogy olyan ívet adjanak a kötetnek, mely elbír egy ilyen óriási vállalkozást. Összegezve, a kötet rendkívül sokat nyújt és csupán kevés csalódást tartalmaz: a 22 tanulmány közé ugyanis került pár kevésbé élvezetes anyag – ám témájukat tekintve ezek így is kuriózum írások.

És végül, de nem utolsósorban meg kell említenünk az Afrika ma erényeit is, rendkívül igényes, fűzött formátumú könyvről beszélünk, melyet remélem egyféle nyitáshoz tekinthetünk, valami új és izgalmas megszületésének: alakuljon ki ismét virágzó kutatói élet az afrikai kontinens kapcsán, jelenjenek meg ismét jelentős alkotások itthon – hazai kutatóktól, ahogyan azt a szerkesztők, Tarrósy István és Csizmadia Sándor is szeretnék elérni. A kötet akkor okozná a legnagyobb csalódást, ha önálló alkotás maradna, mert végig érezteti velünk a könyv: Afrika óriási kontinens és nagyon sok mindent el kell még róla mondani.